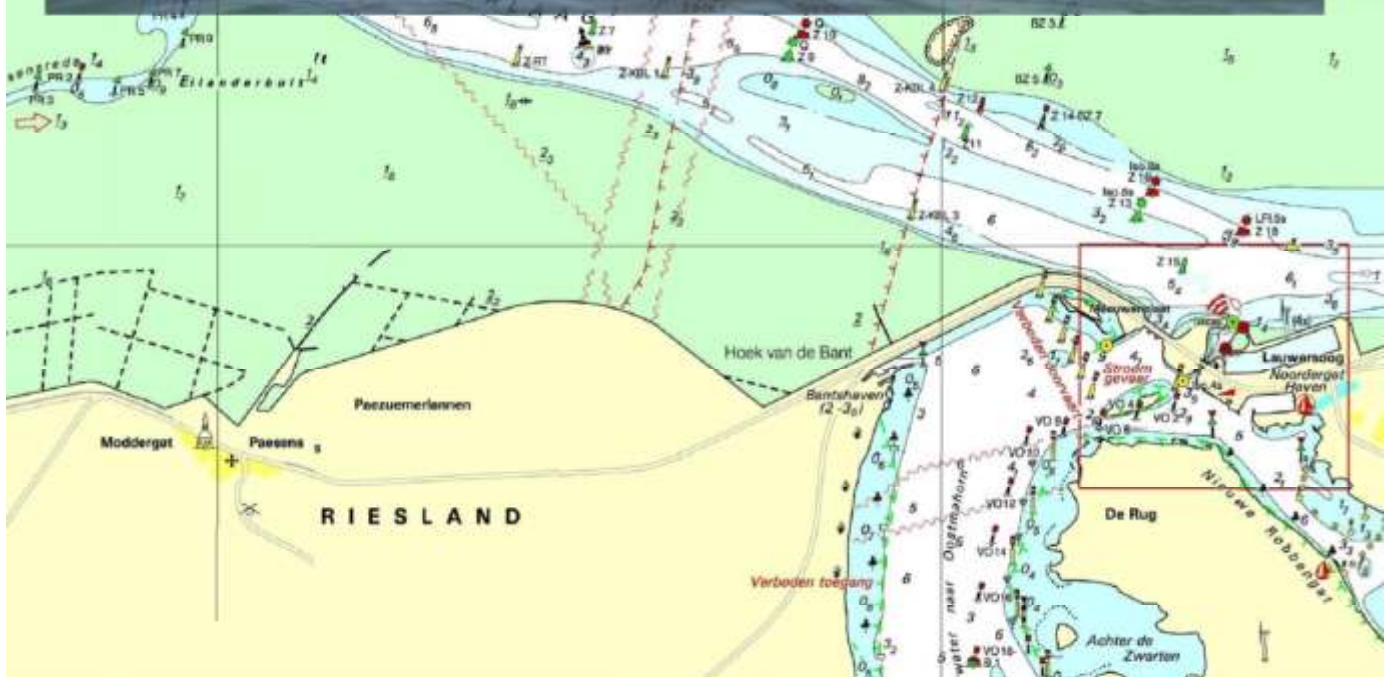

praktische zeekanogids

met name voor het Waddengebied

Robbert van der Eijk

Praktische Zeekanogids

Met name voor de Waddenzee

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Vereiste materiaal en uitrusting
3. Hulpmiddelen
4. Vereiste vaardigheden
5. Tochtvoorbereiding
6. Een tocht varen - Groepsgedrag
7. De tochtleider
8. Varen op het Wad
9. kanoverenigingen
10. Belangrijke internetsites, marifoonkanalen en telefoonnummers
11. Bijlagen

Vertrek van een tocht vanaf het strandje naast de Eemshaven voor een tocht naar Greetsiel (2007)

1. Inleiding

Deze gids is bedoeld als naslagwerk voor als je een tocht op zee wilt voorbereiden en uitvoeren. Voor zaken als materiaal, technieken, e.d. wordt daarom naar andere bronnen verwijzen.

De gids is samengesteld aan de hand van de mij ter beschikking staande literatuur, internetsites en mijn eigen zeekano-ervaring. Aangezien ik voornamelijk op de Waddenzee vaar (zowel privé als in verenigingverband met de zeekanogroep van de GKV (Groninger Kano Vereniging), is de gids vooral geschreven met het oog op varen op het Wad. Heel veel praktische zaken zijn echter gebiedonafhankelijk, zodat ik denk dat ook iemand die op Zeelandse wateren of een tocht op vlakwater wil gaan varen wat aan deze gids zal hebben.

De gids is op persoonlijke titel geschreven en er is geen enkele organisatie verantwoordelijk voor de inhoud van deze gids. Ik ben het enige aanspreekpunt.

Voor opmerkingen ter verbetering houd ik mij van harte aanbevolen. Aangezien dit een digitale uitgave is, kunnen wijzigingen snel aangebracht en publiek gemaakt worden.

Als je op de hoogte wilt worden gehouden van wijzigingen in de gids moet je me via een e-mail laten weten dat je daar prijs op stelt.

Robbert van der Eijk
Groningen, december 2007
rvdeijk@home.nl

Halligen september 2006

2. Vereiste materiaal en uitrusting

Voor de tochten op het zoute water en op groot vlakwater (meren, waterwegen beroepsvaart) moet je beschikken over een zeekano met grijplijnen en met waterdichte luiken afgesloten compartimenten voor en achter. Allerlei informatie over de bouw en uitrusting van zeekano's zijn te vinden in verschillende boeken over zeekanoën en bij verschillende internetsites. Zie de lijst voor verdere studie in Hfdst 10. Hier beperk ik mij tot een korte opsomming van het materiaal en de uitrusting die je mee moet of kan nemen als je de zee op gaat.

Natuurlijk horen een passend spatzeil, een zwemvest en een goede peddel tot de standaard individuele uitrusting. Binnen de groep die het grote water opgaat, moeten ook enkele sleeplijnen, vuurpijlen en reservepeddels aanwezig zijn en een goede EHBO-set. Bijv. de syllabi Zeevaardigheid (ZV) en Zeevaardigheid Extra (ZVE) van NKB geven een opsomming van wat je mee moet nemen (zie http://www.nkb.nl/data/52F_exameneisen_zv_2007.pdf en aanvullend http://www.nkb.nl/data/52F_exameneisen_zve_2007.pdf).

De kleding + reservekleding moet je afstemmen op de weersomstandigheden. Met name moet je voorzorgsmaatregelen nemen om onderkoeling en te koude handen te voorkomen.

Verder wordt er in het algemeen tenminste eenmaal gepauzeerd, soms in een café, maar vaak ook in het veld. Je moet er dan rekening mee houden dat je jezelf moet kunnen beschermen tegen kou, regen en wind. Reservekleding, winddichte jacks, tarps, e.d. komen dan van pas, als ze al niet noodzakelijk zijn.

In bijlage 1 tref je een checklijst aan van spullen die je zeker op een tocht moet meenemen en van spullen waarvan het aan te raden is om die mee te nemen, eventueel afhankelijk van de omstandigheden. Daarbij wordt bovendien onderscheid gemaakt tussen spullen die elke kanoër bij zich moet hebben en spullen waarvan een of meer exemplaren in de groep aanwezig moeten zijn.

3. Hulpmiddelen

Voor het kanoën op het Wad staan je verschillende hulpmiddelen ter beschikking. Bij materiaal en uitrusting werden al genoemd kompas, GPS, mobieltje, marifoon en zeekaarten.

Om een vooraf uitgedachte route te kunnen varen, zet je meestal een kompas koers uit. In een groep geeft de tochtleider aan welke koers de groep moet varen. Een kompas is nodig omdat je daarmee ook in mist je weg kunt vinden.

Met een GPS kun je precies bepalen waar je bent, hoe hard je vaart en kun je ook zien of de kompas koers afwijkt van de werkelijke vaarkoers bij zijstroom of zijwind. Bij mist kun je met een GPS waar de vaarroute op wordt weergegeven eenvoudig de weg terug vinden en voorkom je zo dat je verdwaalt of het punt mist waar je naar toe wilt varen.

Een mobieltje heb je in ieder geval nodig om je aan te melden bij de kustwacht en om zo nodig hulp in te roepen.

De marifoon gebruik je voor noodgevallen en eventueel om te horen wat er op het Wad gebeurt en voor het actuele weerbericht op het Wad. Alleen als je een bedieningscertificaat hebt, mag je een marifoon gebruiken.

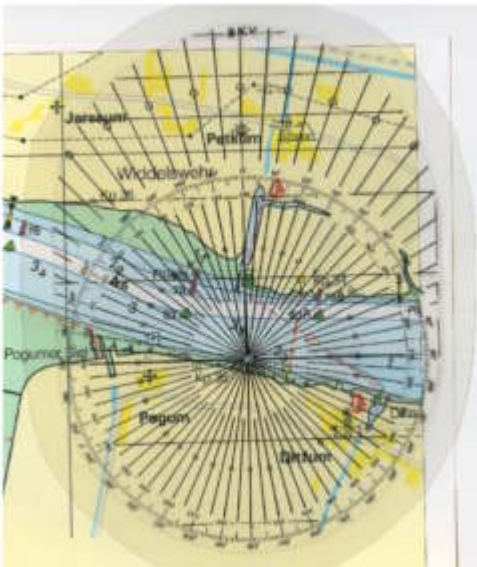
Zelfs als je de route goed kent, maak je gebruik van een waterdichte (bijv. gelamineerde) zeekaart die je voor je op het dek onder elastieken hebt bevestigd.

De meeste vaarroutes op het Wad zijn gemarkeerd met boeien of prikken (stokken). De boeien zijn voorzien van een letter-cijfercode en staan met hun code op de zeekaart.

Op de zeekaarten staan, naast allerlei andere informatie, ook de waterdieptes aangegeven.

Op zee, en ook op het Wad wisselen eb en vloed elkaar om de zes uur af. Aan de hand van getijtabellen die je kunt kopen maar die je ook op internet kunt vinden (www.getij.nl) kun je nagaan wanneer je op een bepaalde route stroom mee of tegen zult hebben.

Op <http://www.indat.nl/kanovaren/Navigatie-wad.pdf> vind je een uitgebreid artikel over het navigeren op het Wad, het gebruik van hulpmiddelen, zoals waterkaarten, boeien, kompas, GPS, stromingen, eb en vloed, het bepalen van actuele waterhoogtes, stromingsatlassen, e.d.

De transparante plotter van Gerard Tel

Van de zeekaarten verschijnen elk voorjaar bijgewerkte edities, die via internet te bestellen zijn en bij verschillende watersportcentra te koop zijn. Bij o.a. Davids Maritiem in Delfzijl zijn zeekaarten van over de hele wereld te koop of te bestellen.

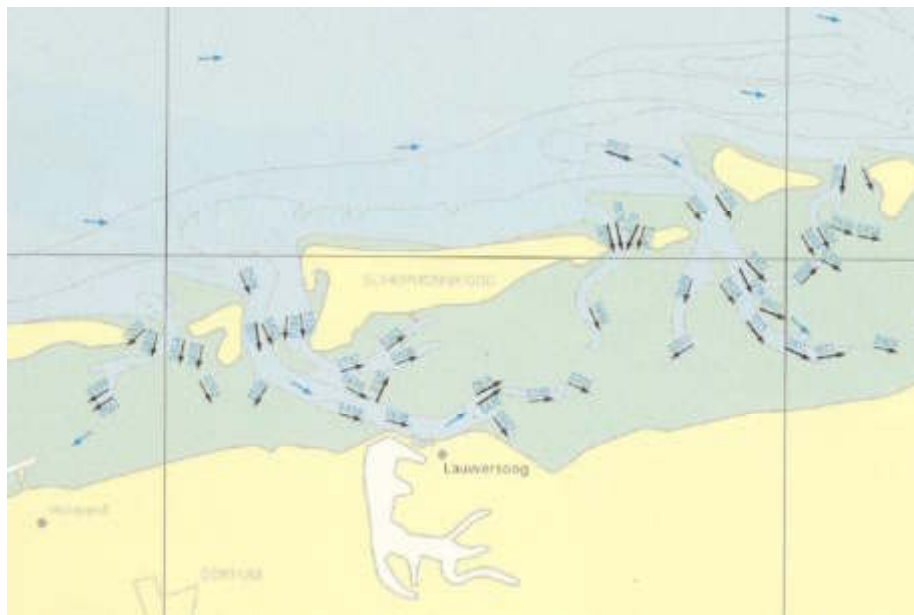
Om op de kaart je koers uit te zetten en om je positie te bepalen, is het handig om de door Gerard Tel bedachte plotter te gebruiken. Deze plotter is handiger dan de hard plastic kaartplottertjes met een klein kompasje, hoewel die een ingebouwd loepje hebben, wat voor brildraggers wel weer handig is om de codes en getallen op de kaart te kunnen lezen.

Meer om je nieuwsgierigheid te bevredigen dan noodzakelijk, is een windmeter. Meestal kun je aan het water, de golven en de windmolens toch al zien of hoe hard het waait. Bovendien zijn goedkope windmeters vaak onbetrouwbaar. Een beter hulpmiddel voor het weer in het algemeen zijn de weerberichten van de diverse bronnen, zoals het KNMI en voor de lokale situatie de kustwacht.

Behalve kaarten zijn er ook losse stroomkaarten, die per uur aangeven welke richting het water op stroomt en met welke sterkte. Voor het oostelijke Wad is de tijd van hoog- en laagwater bij Delfzijl de referentietijd, voor het westelijke deel die bij Harlingen.

Er zijn stroomatlassen voor de hele Europese kust verkrijgbaar.

Zie het artikel over navigatie op het Wad voor een meer gedetailleerde bespreking van de stroomatlas op: <http://www.indat.nl/kanovaren/Navigatie-wad.pdf> .

Voorbeeld van een pagina uit de stroomatlas met de stroomrichting bij opkomend tij rondom Schiermonnikoog

4. Vereiste vaardigheden

Het staat iedereen vrij om met een kano het Wad op te gaan, maar verstandiger is om dat alleen te doen als je over voldoende kennis en vaardigheden beschikt. Bedenk dat je met onverantwoord gedrag op het Wad ook anderen in gevaar kunt brengen, bijv. de redders die risico's moeten nemen om je te redden als je in nood verkeert.

Hoe ervaren je ook bent, als regel moet je niet in je eentje met je kano het Wad opgaan. Er kan je altijd wat overkomen, waardoor je de hulp van anderen nodig hebt; ook ervaren mensen kunnen zeeziek worden, een blessure oplopen, kramp krijgen of materiaalpech hebben. Ga daarom tenminste met z'n tweeën de zee op en liever nog met tenminste drie personen.

NKB, TNKB en Peddelpraat geven alle drie opleidingen voor zeevaardigheid. Alle aspecten van zeekanotechnieken, groepsgedrag, uitrusting e.d. komen daarbij aan het bod. Zie de sites van de verschillende organisaties (zie lijst hfdst 12). Alle drie organisaties houden instructiekampen, die zeer aan te bevelen zijn om ervaring op te doen en onder deskundige leiding je vaardigheden te verbeteren. De organisaties nemen ook examens Zeevaardigheid (ZV) en Zeevaardigheid Extra (ZVE) af (vaak aan het eind van de instructiekampen) en stellen voor deelname aan de door hun georganiseerde tochten op zoutwater in het algemeen het hebben van ZV of ZVE verplicht.

Het is verstandig je te houden aan de eisen van de kano-organisaties om de zee op te gaan. De zeekanogroep van de Groninger Kano Vereniging hanteert voor het varen op zee een handige indeling in vier categorieën (A-D) aan de hand van iemands vaardigheden en conditie. Gecombineerd met de eisen voor ZV en ZVE ziet die indeling er als volgt uit. Ga na in welke categorie je thuis hoort en onderneem geen tochten die je capaciteit, vaardigheden en ervaring te boven gaan.

Als je als beginnende kanoër van plan bent de zee op te gaan, zul je eerst de nodige ervaring op moeten doen op vlak water, zoals uit onderstaande indeling in vaardigheden blijkt:

A: Aspirant Zee

- Vlakwater kanoërs met minimaal 1 jaar kano-ervaring
- Actieve beheersing van de basistechnieken.
- Voorbereiden op de B-status door:
  - Ervaring op te doen met groot water en golven.
  - Regelmatig tochten varen om voldoende vaarconditie op te doen.
  - Oefenen van peddeltechnieken en basis stuurtechnieken.
  - Meedoen aan reddingsoefeningen.

B: Beginnend Zee

- Kent de reddingstechnieken
- Ervaring met groot water (IJsselmeer, Lauwersmeer, Sneekermeer, e.d.).
- Goede beheersing peddeltechnieken en basis-stuurtechnieken.
- Geen problemen met golven < 40cm.
- Tochten t/m windsterkte 3Bf.
- Conditie voor tenminste 2 uur nonstop varen,
- In staat tochten tot ca 30 km te varen.
- Voor tochten NKB/TKBN en peddelpraat ZV-diploma
- Vaargebieden: IJsselmeer, Waddenzee, Dollard; zie B-tochten Wad Hfdst 8
- Voorbereiden op de C-status door:

- Oefenen hoge en lage steuntechnieken
- Oefenen gevorderde stuurtechnieken
- Opvoeren tempo en uithoudingsvermogen
- Studie van navigatie, betekenis boeien, tochtvoorbereiding

C: Gevorderd Zee

- Alles van B
- Actieve beheersing hoge en lage steuntechnieken
- Actieve beheersing gevorderde stuurtechnieken
- Tempo en uithoudingsvermogen
- In staat tot tochten van ca 40 km op het Wad en zee boven de platen; zie C-tochten Wad Hfdst 8
- In staat enige tijd tegen windkracht 5 Bf in te varen met golfslag < 60cm
- Inzicht in navigatie, bekend met betekenis boeien en andere tekens
- In staat een zeetocht goed voor te bereiden
- Kan zelfstandig een redding/sleep actie coördineren
- Kan zelf inschatten welke omstandigheden haalbaar zijn gegeven zijn conditie en vaardigheden
- Hoef niet noodzakelijkerwijs over brandingervaring te beschikken
- Voor tochten NKB/TKBN en peddelpraat ZVE-diploma
- Vaargebied: tochten Waddenzee, beschutte kustgebieden Europa en Groot Brittanië
- Voorbereiding D-status
  - Oefenen eskimoteren, ook in zee en branding
  - Oefenen zelfredzaamheid (re-entry, scullen, e.d.)
  - Oefenen varen in hoge zee en ruwe branding
  - Gedegen studie tochtplanning, navigatie, e.d.
  - Studie materialen en boten
  - Opleiding tochtvaarderschap
  - Opbouwen lange afstandsconditie
  - Veel zee/wadtochten varen, ook meerdaagse tochten

D: Ervaren Zee

- Alles van C
- Ruime zeekano-ervaring
- In staat enige tijd tegen windkracht 7 Bf in te varen met golfslag > 60cm
- Actieve beheersing eskimoteren
- Actieve beheersing re-entry en skullen, zelfredzaamheid in een ruwe zee
- Actieve beheersing (complexe) tochtplanning
- Actieve beheersing navigatie
- Landen en starten door een Noordzee branding
- Tochten op volle zee en meerdaagse zeetochten tot ca.50 km/dag zie D-tochten Wad Hfdst 8
- Vaargebieden: onbepikt

In principe geldt dat bij windkracht 6Bf of meer er niet wordt gevaren, ook niet op groot vlakwater. Dat geldt in elk geval als er een waarschuwing voor de scheepvaart is gegeven.

Je moet over voldoende conditie en techniek beschikken om een geplande tocht te kunnen maken. Als regel moet je de dubbele afstand kunnen varen dan de geplande route lang is. Aangezien de meeste zeekanotochten op het Wad al gauw 15 km zijn, houdt dat in de praktijk in dat je het kanoën tenminste 30 km moeten kunnen volhouden. Een goede basistechniek peddelen, maar ook het beheersen van de stuurtechnieken is belangrijk omdat je vaak te maken hebt met golven, stroming en wind, die veel energie vergen als je vaardigheden tekort schieten. Zonder een goede bootbeheersing en vaartechniek zul je moeite hebben snelheid en koers te houden en is de kans op omgaan groter dan bij voldoende beheersing en techniek.

Naarmate iemand langer vaart en ervaring opdoet, zal hij vaak met het toenemen van zijn vaardigheden zijn grenzen willen verleggen. De veiligste manier is dat te doen onder begeleiding van een ervaren kanoër die je stap voor stap onder steeds zwaardere omstandigheden en tijdens steeds zwaardere tochten op een veilige manier ervaring op kan laten doen. Tenzij je toevallig een bereidwillige ervaren kanoër bij je in de buurt hebt wonen, komt dit in de praktijk neer op het je aansluiten bij de zeekanosectie van een kanovereniging. In het Noorden heeft de Groninger Kano Vereniging met bijna 60 zeekanoleden de grootste zeekanoegroep in het Noorden, zo niet van Nederland. Doordat de zeekanoegroep zo groot is, kunnen aspirantzeekanoërs begeleid zeekano-ervaring opdoen en meedoen aan de verschillende oefeningen en cursussen ter verbetering van de vaardigheden. Doordat de groep breed is (A-D-status) kan iedereen op zijn eigen niveau instromen.

Oefen tenminste eenmaal per jaar in groepsverband redding- en sleepoefeningen. Kanoverenigingen nemen deze oefeningen meestal tenminste eenmaal per jaar op in hun activiteitenprogramma. Als je geen lid bent van een kanovereniging, vraag dan of je ook als niet-lid mee mag doen aan die oefeningen. Veel verenigingen organiseren in de winter eskimoteer-cursussen in het zwembad, die vaak ook open staan voor niet-leden. Ook de landelijke organisaties organiseren dergelijke cursussen.

Reddingsoefeningen 2007 Paterswoldsemeer, alle-out – all-in oefening (iedereen om en weer in de kano met behulp van elkaar)

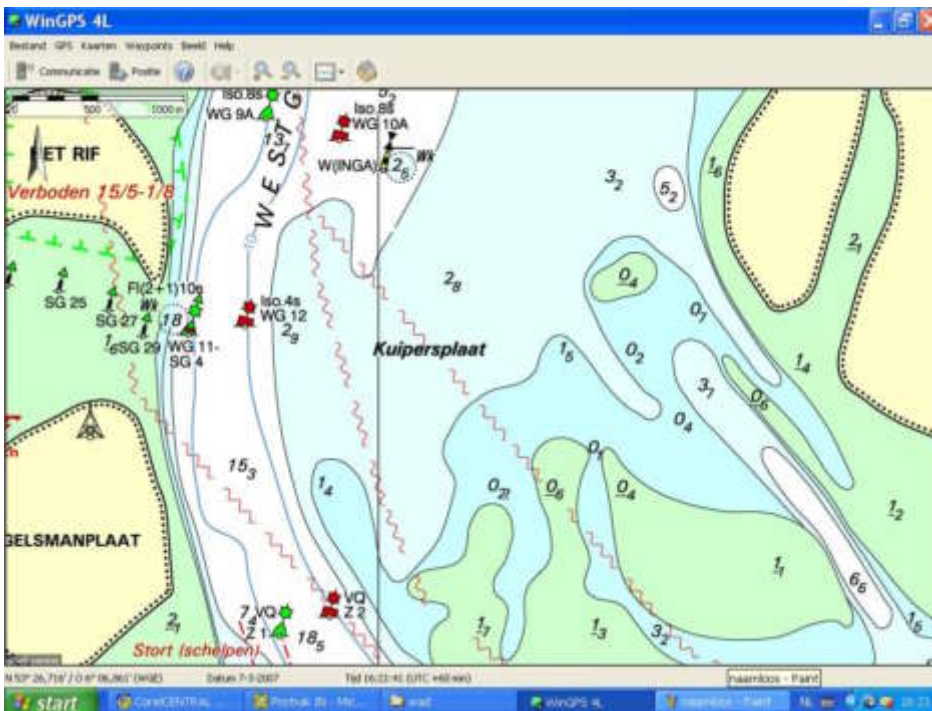
5. Tochtvoorbereiding

Een tocht die je wilt gaan maken, moet je voorbereiden en plannen. Dat moet al min of meer voor een vlakwatertocht, maar voor een tocht op zout water komt meer kijken dan je spullen pakken en op weg te gaan.

Afhankelijk van het soort tocht, het weer en het jaargetijde zoek je de kleding die je aan wilt trekken. Reservekleding die je mee wilt nemen, berg je op in waterdichte zakken.

Bedenk wat je aan eten en drinken onderweg mee wilt nemen. Denk daarbij niet alleen aan wat je wilt nuttigen tijdens een pauze, maar ook aan water of ander drinken en eventuele versnaperingen als mueslirepen voor tijdens het varen. Vooral bij wat wildere golven kun je behoefte hebben aan drinken om de zoutwater-smaak in je mond weg te spoelen.

Loop verder het lijstje in het bijlage 1 (checklijst materiaal en uitrusting) af om te zien wat je wilt of moet meenemen.

Fragment digitale zeekaart 2006 Engelsmanplaat-Westpunt Schiermonnikoog

Als je met een tocht meegaat, die is georganiseerd door een kanovereniging of landelijke kano-organisatie wordt de tocht natuurlijk door de tochtleider voorbereid, maar het kan geen kwaad om ook zelf na te gaan langs welke boeien de route gaat, wanneer het hoog- en laagwater is, hoe de stroming is tijdens de tocht, wat de waterhoogte op de platen zal zijn op verschillende tijden en wat de weersverwachting is tijdens de tocht. Maak een tijds-

planning, waarbij je rekening houdt met de verwachte vaarsnelheid en ga na of je daarmee uitkomt wat stroming, waterhoogte op de geplande vaarroute, invallende duisternis, e.d. Andere zaken waar je eventueel op moet letten zijn bijvoorbeeld bedieningstijden van sluisen, openingstijden van jachthavens en verwachte omslag van het weer. Als er een kans is dat je in het donker of in de schemering terug komt, neem dan zekerheidshalve verlichting mee.

Als je een GPS, verlichting of digitale camera mee wilt nemen, zorg dan voor opgeladen batterijen en zoutwaterbestendige bescherming.

In Hfdst 7 (de tochtleider) wordt de voorbereiding van een tocht stap voor stap doorgenomen. Ook al ben je geen tochtleider, neem goed kennis van wat er allemaal komt kijken bij het voorbereiden van een tocht en pas toe wat op jezelf van toepassing is. De onderdelen die alleen voor de tochtleider van belang zijn, zijn cursief gezet

6. Een tocht varen - Groepsgedrag

In principe vaar je op zee, inclusief het Wad, met tenminste twee personen, liefst meer. Je vaart dus in de regel met een groep mensen. Om het varen in een groep goed te laten verlopen, moet je je aan bepaalde regels houden. Deze regels zijn er om te zorgen dat iedereen de tocht met plezier zal varen, er geen onderlinge irritatie of onenigheid ontstaat en dat voor alle deelnemers duidelijk is waar elk groepslid zich aan dient te houden. De regels dienen ook om de veiligheid optimaal te maken. Zoals in het vorige hoofdstuk al is aangegeven, is het daarom van belang dat je ook op de hoogte bent van alle zaken die met de tocht samen hangen, vanaf de voorbereiding tot en met het huiswaarts keren na afloop van de tocht; neem daarom hoofdstuk 7 goed in je op!

De beschrijving hieronder gaat uit van een georganiseerde groepstocht, waarbij de deelnemers zich op een afgesproken punt verzamelen.

Een tocht begint in het algemeen met het opladen van de kano's op de auto's en/of een botenwagen. Iedereen zorgt dat zijn eigen spullen meegaan, dat de boot goed opgeladen en bevestigd is.

Meestal wordt van je verwacht dat je ca een half uur voor de vertrektijd op de afgesproken plek aanwezig bent en meehelpt alles klaar te maken voor vertrek naar het startpunt van de tocht.

Aangekomen op het vertrekpunt voor de tocht zelf worden de boten afgeladen en maakt iedereen zijn boot klaar. Controleer of je alles hebt meegenomen en zo nodig waterdicht hebt ingeladen.

Sanitaire stop op het water....

Controleer voor je de boot in het water legt of je voetsteunen op de goede afstand staan. Pleeg eventueel nog een plasje, want eenmaal in de boot wordt dat lastig.

Voor dat men in de boten kruipt voor het vertrek, is er in het algemeen nog een briefing waarbij de te varen route wordt aangegeven en andere bijzonderheden (zoals speciale boeien, scheepvaart, het weer) worden besproken. Bij een grotere groep, met name als de groep bestaat uit mensen met verschillende kano-vaardigheden en kano-ervaring, is het verstandig als er een voor- en achtervaarder worden aangewezen. Je kunt dus pas in je kano

stappen als de tochtleider daarvoor het sein geeft.

Controleer als je in de boot zit, of je spatzeil goed zit en de panieklus vrij hangt.

De voorvaarder vaart aan de kop van de groep en geeft het tempo en de richting aan op aanwijzingen van de tochtleider. De tochtleider houdt in de gaten dat de voorvaarder de juiste koers aanhoudt en grijpt zo nodig in. De groep volgt de route van de voorvaarder, ook als deze afwijkt van de afgesproken koers. Het is aan de tochtleider om in dat geval de voorvaarder te corrigeren. Als de tochtleider van koers wil veranderen, geeft hij dat door aan de voorvaarder, maar ook aan de rest van de groep.

De voorvaarder moet zelf zorgen dat hij/zij niet te ver voor de groep uitvaart en moet zo'n snelheid aanhouden dat hij vanuit de groep is aan te roepen. Het beste is dat de voorvaarder niet een van de snelste kanoërs binnen de groep is.

Voor de achtervaarder geldt min of meer het omgekeerde: het beter dat een wat snellere kanoër dan een langzamere kanoër achtervaarder is. Omdat hij de hele groep kan overzien, ziet hij ook het beste of iemand in moeilijkheden is gekomen en dan is het handig als hij snel vooruit kan sprinten of een medekanoër kan aanroepen. Hij moet ook een seintje geven als de groep uiteen dreigt te vallen doordat het voorste deel van de groep harder vaart dan het achterste deel. Als regel moeten de leden van een groep een zodanige afstand tot elkaar hebben dat onderlinge communicatie steeds mogelijk blijft. Het is voor de tochtleider en de rest van de groep vervelend als een of meer mensen vooruit varen of een afwijkende koers volgen. Ook al is er een tochtleider, in principe hoort iedereen op iedereen te letten en is iedereen verantwoordelijk voor de andere medevaarders; het is dus niet zo dat je je niet om de rest van de groep hoeft te bekommeren. Dat betekent bijv. dat als je voorin de groep vaart goed in de gaten houdt waar de anderen zitten en dat je moet vermijden dat je te veel voor komt op de groep en dat als iemand in moeilijkheden komt je naar vermogen helpt.

Wachten voor vertrek tot iedereen in de boot zit

7. De tochtleider

Hoewel hieronder de taken van de tochtleider worden besproken, is het goed als iedereen die aan een tocht meedoet op de hoogte is van de dingen die een rol spelen bij het voorbereiden en leiden van een tocht. Want ook al ben je geen tochtleider, je bent als deelnemer naar vermogen medeverantwoordelijk voor het wel en wee van iedereen tijdens een tocht. En dan is het goed als je weet welke zaken er zo al spelen bij het organiseren en goed laten verlopen van een tocht. Geef je rekenschap van alle onderdelen in de hieronder weergegeven procedure die op jou van toepassing zijn. Door de hele procedure vanaf de aanmelding bij de tochtleider tot en met de terugkeer naar huis door te lezen, krijg je als deelnemer een goed inzicht in alle aspecten die met een zeekanocht samenhangen.

De procedure is gebaseerd op de gang van zaken bij een tocht georganiseerd vanaf een kanovereniging, maar is met enige aanpassing ook toepasbaar voor een tocht waarbij de deelnemers zich met kano op een bepaald vertrekpunt moeten verzamelen. De procedure is met enige aanpassing ook bruikbaar voor vlakwatertochten. De onderdelen die alleen voor een tochtleider van belang zijn, zijn cursief weergegeven.

Taken tochtleider

Vorbereiding:

- *Opgave van de deelnemers via mail of telefoon / acceptatie of weigering deelnemers*
Als iemand zich opgeeft die op grond van zijn vaardigheden niet mee kan, laat de tochtleider dat zo snel mogelijk aan de persoon in kwestie weten. Om onverkwikkelijke discussies te voorkomen, is het verstandig bij de aankondiging van een tocht aan te geven in welke categorie (A-D) de tocht valt en aan welke eisen de deelnemers moeten voldoen . De eerste verantwoordelijkheid om aan een tocht deel te nemen ligt bij ieder persoonlijk. Geef je niet op voor een tocht als je vermoed dat de tocht wellicht te zwaar is zonder vooraf te overleggen met de tochtleider. Omdat de tochtleider een extra verantwoordelijkheid heeft, moet een tochtleider nee kunnen zeggen tegen een iemand waarvan hij denkt dat diens deelname onverantwoord is of het karakter van de tocht te ingrijpend verandert. Een praktijkvoorbeeld: In december wordt bij temperaturen rond het vriespunt een vlakwatertocht georganiseerd over 42 km die in principe voor iedereen open staat. Bedoeling is om tegen 4 uur 's middags terug te zijn. Bij een vertrektijd om 9 uur en een totale pauzetijd van een uur, zijn er zes effectieve vaaruren. Gemiddeld moet de vaarsnelheid dan 7 km/uur zijn, maar de ervaring heeft geleerd dat je gedurende zes uur tenminste een kruissnelheid van 7,5 km/uur moet kunnen varen met een zeekano, wil je tegen 4 uur terug zijn. Als zich dan een kanoër aanmeldt waarvan je als tochtleider weet dat hij enige maanden niet heeft gevaren en niet de conditie voor zo'n tocht heeft, dan moet je als tochtleider kunnen zeggen dat hij niet met de tocht mee kan. Gaat zo iemand wel mee dan is de kans groot dat of wel hij zich kapot vaart en uitgeput met kans op blessures de tocht uitvaart (als hij dat al doet), of wel de hele groep moet in zo'n laag tempo varen bij 0°C dat de meeste vaarders het koud krijgen als ze zich niet extra warm aankleden en de hele groep veel te laat in het donker terugkeert.
- Opstellen van een tochtformulier m.b.t. hoog/laagwater, tijdschema, e.d.
Als de tocht uitgaat van een kanovereniging of bond zal er in de meeste gevallen al nagegaan zijn of de tocht voor wat betreft tij, waterdiepte, toegankelijkheid gebied, e.d. mogelijk is. Ter voorbereiding op de tocht stelt de tochtleider een tijdschema van de tocht op .

- Vaarroute vaststellen op grond van tij, waterhoogtes, weersverwachting, daglicht, e.d.
Op het tochtformulier staat de route grof beschreven. De tochtleider bekijkt aan de hand van de zeekaarten, de getij- en stromingsgegevens en eventueel de weersverwachting de gedetailleerde vaarroute met de te passeren boeien en kompasrichtingen.
- De avond voor de tocht beoordeelt de tochtleider of de tocht doorgang kan vinden op grond van de weersverwachting
Als regel wordt aangehouden een tijdstip rond half negen 's avonds, zodat het weerbericht van het achtuur journaal meegenomen kan worden. De weersvoorspellingen op internet maken ons minder afhankelijk van het weerbericht via radio en tv. Bij twijfel belt de tochtleider 's morgens nog met de kustwacht voor het actuele lokale weerbericht en vraagt na of er nog waarschuwingen van kracht zijn.
- *Regelen verdeling over de auto's en transport kano's / reserveren botenwagen*
Als de deelnemers bij de opgave vermelden of ze met de auto (kunnen) komen, kan de tochtleider een principeverdeling van de deelnemers over de beschikbare auto's maken en uitzoeken of de kano's op de auto's kunnen, of dat de kanowagen van de GKV gereserveerd moet worden. Eventueel belt/mailt hij de betrokken autobezitters voor overleg.
- Zorgen voor (aanwezigheid van) kaarten, marifoon mobieltje, vuurpijlen, EHBO-doos, sleeplijnen, telnummer kustwacht, e.d.
De tochtleider zorgt voor zeekaarten, eventueel marifoon, vuurpijlen en een EHBO-doos. Elke deelnemer moet eventueel zelf zorgen voor een sleeplijn en mobieltje.

Bij de verzamelplek (bijv. kanovereniging):

- Op tijd aanwezig zijn
De tochtleider heeft de leiding bij het klaarmaken voor vertrek dus hoort hij als een der eerste aanwezig te zijn
- Controle materiaal
Controleer of alle boten, peddels, spatzeilen en zwemvesten zijn op- en ingeladen. Vraag, afhankelijk van het weer en het soort water of iedereen de juiste kleding, schoeisel, eten en drinken mee heeft.

Opladen van de boten bij de GKV voor een tocht

- *Controle aanwezigheid deelnemers, verdeling over auto's*
Ga na of iedere deelnemer aanwezig is; bel iemand op als die afwezig is, om te checken of hij nog komt of om te melden dat hij te laat is en niet meer mee kan. Controleer of iedereen een plaats in een auto heeft gevonden en coördineer dat indien nodig.
- **Controle werking verlichting eventuele botenwagen, bevestiging van de kano's op botenwagen en van de botenwagen zelf**
 In principe is elke chauffeur verantwoordelijk voor de boten die hij op zijn auto mee neemt, maar ook de tochtleider controleert of alles goed vastzit. Zeker als er een botenwagen meegaat, moet gecontroleerd worden of alle boten en peddels goed vastzitten. Als er een botenwagen meegaat, moet hij van een nummerplaat met het autonummer van de trekkende auto voorzien worden. Voor vertrek moet gecontroleerd worden of de verlichting het goed doet. Vergeet niet het slot mee te nemen om bij het startpunt de botenwagen te kunnen vastleggen.
- **uitstippelen rijroute naar vertrekpunt van de kanotocht**
Samen met de chauffeurs spreekt de tochtleider af waar het startpunt is en volgens welke route het best gereden kan worden. Het is wel handig als er mobiele nummers worden uitgewisseld, zodat de auto's zo nodig onderling contact kunnen hebben.
 Als er mensen zijn die rechtstreeks van huis naar het vertrekpunt rijden, wissel dan ook daarmee mobiele nummers uit.

Bij startpunt van de tocht:

- **Besluit over doorgaan van de tocht op grond van het weer, de weersverwachting en andere lokale omstandigheden ter plaatse**
 Ter plaatse kan blijken dat het weer te slecht is (mist, te harde wind, onweersdreiging, te hoge golven, e.d.) om de geplande tocht door te laten gaan, eventueel ook afhankelijk van de vaardigheden van de deelnemers. De tochtleider moet dan besluiten dat, ook al is men al ter plaatse, de tocht niet doorgaat en moet zo mogelijk een alternatieve tocht bedenken die wel mogelijk is onder de gegeven omstandigheden. Zo'n beslissing op het laatste moment kan worden voorkomen als de tochtleider voor het vertrek van huis zich via de kustwacht of andere weerdiensten op de hoogte stelt van de actuele weersituatie en weersverwachting.

Instappen steiger vissershaven Lauwersoog voor een tocht naar Engelsmanplaat (2006)

- *Toe zien op het afladen van de boten en op het klaarmaken van de boten*
Als de boten van de botenwagen afgeladen zijn, moet de botenwagen met de sloten vastgelegd worden, zodat hij niet gestolen kan worden. Vraag ook of iedereen zijn auto heeft afgesloten. Controleer eventueel of het gewicht van elke boot goed verdeeld is. Een boot die voor of achter te zwaar is, is lastiger te besturen. Als je een volgeladen boot ter hoogte van het zijte optilt, moet de boot ongeveer in evenwicht zijn.
- Let er op of iedereen spatzeil, zwemvest en goede kleding aan en mee heeft
- *Voor dat men in de boten gaat een tochtbespreking houden*
Bij de tochtbespreking wordt altijd een briefing gehouden, waarbij de tochttroute wordt doorgenomen aan de hand van de zeekaart en globaal een tijdschema voor de hele tocht wordt aangegeven.
Als de groep groot genoeg is, wordt een voorvaarder en een achtervaarder benoemd. Neem niet de snelste kanoër als voorvaarder en niet de langzaamste als achtervaarder. De voorvaarder moet, net als de tochtleider, in elk geval over een kompas en een zeekaart beschikken. Verdeel de eventueel overgebleven zeekaarten onder de liefhebbers.
Verdeel de vuurpijlen onder de deelnemers (eventueel met uitleg over het gebruik). Spreek af waar iedereen zich op het water verzamelt, in de haven en/of buiten de haven. De groep vertrekt collectief.
- Voor het te water laten van de boten de boten controleren
Laat iedereen controleren of de luiken goed dicht zijn en of de scheg het doet. Als iemand zijn luik niet goed dicht heeft, kan zo'n luik door een golf los slaan en in het ergste geval zelfs verloren gaan. Zo'n kano is dan niet meer zeewaardig omdat het open compartiment vol water kan lopen. Eenmaal op het water is een vastzittende scheg veel lastiger los te krijgen, dus controle vooraf is handiger.
- Aanmelden bij de kustwacht (voor het oostelijke Wad Zeeverkeerspost Schiermonnikoog, anders een andere, zie Hfdst 10)
Officieel heet de kustwacht Schiermonnikoog "Zeeverkeerspost Schiermonnikoog". Je moet de tocht met je mobieltje aanmelden op telnr 05195-31247. Schiermonnikoog heeft liever niet dat je de tocht per marifoon aanmeldt. Of dat ook voor de andere kustwachten geldt weet ik niet. De marifoon is alleen voor in noodgevallen en onderweg als je hem open laat staan op kanaal 5 voor berichten van de kustwacht. Bij de aanmelding geef je op: je naam, je mobiele nummer, het aantal deelnemers, waar de tocht heen gaat en hoe laat je terug denkt te zijn (neem die tijd ruim) en indien van toepassing dat het een tocht is georganiseerd door kanovereniging of organisatie x. Eventueel kun je nog vragen of er bijzonderheden zijn, zoals slecht weer, onweer of bijzondere scheepvaart)
- *Marifoon – indien aanwezig - aanzetten*
Marifoonkanaal Brandaris = 2, Ameland/ Schiermonnikoog = 5, Borkum = 18, Eemshaven = 1, Delfzijl = 3, Emden = 21
- Op het water voor vertrek controleren of panieklus goed zit
Vraag op de verzamelplek op het water of iedereen de lus van zijn spatzeil vrij heeft liggen.
- *Bij vertrek de startrichting aangeven*
Wacht tot iedereen zover is voor dat je aangeeft wat de vaarrichting is en het vertreksein geeft

Tijdens de tocht:

- *Koers- en richtingaanwijzingen geven*
- *Zo nodig individuele aanwijzingen geven*
- *Zorgen dat de groep niet te veel uit elkaar komt te liggen maar bij elkaar blijft*
De afstand tussen de uiterste boten (voor-achter en links-rechts) moet niet zo groot worden dat de tochtleider die boten niet meer kan aanroepen vanuit het midden van de groep. Als de boten in een groep te wijd uit elkaar liggen wordt het moeilijk om de groep te sturen en koerswijzigingen of andere aanwijzingen te geven.
- *Bij confrontatie met grote boten / beroepsvaart groep direct leiden (bijv. bij oversteken vaargeul)*
Voor de beroepsvaart moet de groep als een compacte eenheid opereren, dus bijv. bij het oversteken van een vaarroute in konvooi recht oversteken en bij het passeren van een schip op een kanaal of rivier iedereen aan dezelfde kant laten varen. Op het Wad kun je beter naast de vaargeul varen als er ook pleziervaart en beroepsvaart door heen gaat. Laat grotere boten duidelijk zien wat je van plan bent, zodat zij niet onnodig van koers hoeven te veranderen.
- *Bij zwakke vaarders een ervaren kanoër vragen oogje in het zeil te houden*
- *Bij problemen (omgaan, luikverlies, peddelbreuk, verwonding, oververmoeidheid, e.d.) leiding nemen en oplossing / hulp organiseren*
Bij bijv. een reddingsactie kan de tochtleider beter aanwijzingen blijven geven, dan zelf aan de reddingsactie mee te doen. Hij houdt een beter overzicht. Als hij wel zelf aan het redden gaat, wordt het lastig om tegelijkertijd aanwijzingen aan de groep te geven.
- *Rustmomenten onderweg bepalen*
Veel kanoërs hebben behoefte aan pauze na 1,5- 2 uur varen. Als niet uit de boten gestapt kan worden, kan een korte drijfpauze van ca 5-10 minuten ingelast worden. In principe bepaalt de zwakste deelnemer wat er mogelijk is. Desnoods moet zo iemand een stuk gesleept worden al het er om gaat op tijd over bijv. een wantij heen te gaan. Als iemand aangeeft een pauze nodig te hebben is het onverstand om nog (lang) door te varen. De persoon in kwestie kan oververmoeid raken en loopt dan meer kans een blessure op te lopen.
- *Eventueel route aanpassen als omstandigheden dat eisen (toenemend wind, onweersdreiging, vermoeidheid deelnemers)*
- *Pauzeplek bepalen*
Tochten op het Wad hebben vaak een lunchpauze buiten, op een zandplaat, in een kwelder, op een duin en slechts zelden in een café of restaurant. In principe is de pauzeplek vooraf al bepaald, maar bij een pauzeplek buiten gaat het er ter plekke nog om waar de groep het beste aan land kan gaan; laat dat niet over aan degene die toevallig voorop vaart. De keuze voor de pauzeplek kun je laten afhangen van de aanwezige beschutting, droge (hoge) plekken op een zandplaat, het uitzicht, de verstoring van vogels of zeehonden, branding, e.d. Het kan zijn dat de grote pauze (meestal ca 1 uur) voorbij een bepaald punt moet zijn in verband met het tij; is dat te laat, houd dan zo nodig een korte drijfpauze.
- *Tijdens de pauze eventueel aanwijzingen geven hoe men te veel afkoelen kan voorkomen*
Zodra je uit de boot bent, koel je meer af dan tijdens het varen en sta je meer bloot aan de wind. Behalve het individuele belang, is het ook een belang van de hele groep dat niemand het te koud krijgt of ziek wordt. Daarom is het goed als er in de groep een of meer tarps of andere vormen van beschutting meegenomen zijn of dat gepauzeerd kan worden in de beschutting van een duin,

muur, o.i.d. Op een zandplaat is een beschutting te maken door een kano op een rug van zand te plaatsen.

- **Duur pauze bepalen**
Drijfpauzes duren 5-10 minuten. De lunchpauze halverwege duurt meestal ongeveer een uur. De tijd is nodig om een beschutting te bouwen, te verkleden, warm drinken klaar te maken, te eten, een beetje uit te rusten en weer klaarmaken om de tocht te vervolgen
- *Bij vertrek na pauze eventueel opnieuw een tochtbespreking houden en nieuwe voor- en achtervaarders aanwijzen*
- Zorgen dat er geen afval achterblijft
- Bij vertrek na pauze opnieuw iedereen laten controleren of spatzeilen en panieklussen goed zitten

Bij het eindpunt

- *Als het eindpunt niet het startpunt is, zorg dat daar een auto aanwezig is die de chauffeurs terugbrengt naar het startpunt.*
- *Bepaal de plek om aan land te gaan*
In principe gaat de groep op dezelfde plek aan land als waar men vertrokken is, maar bij laagwater kan het wijs zijn uit te wijken naar een plek waar geen of minder slik is. Bijv. bij de haven van Lauwersoog kan bij laagwater beter uitgestapt worden in de haven zelf en niet bij de trailerhelling tegenover de veeboten.
- Zie toe op het goed opladen van de boten en de peddels
- *Meld je af bij de kustwacht of zeeverkeerspost*
- Bespreek zo nodig de rijroute terug naar de Loods
- Let er op dat er geen spullen vergeten worden

Terug bij de kanovereniging

- Toezicht bij afladen en opbergen boten en materiaal
Bij terugkomst moeten de boten weer afgeladen worden en moeten de peddels en spatzeilen eventueel schoon gemaakt en opgeborgen worden.
- Innen van de transportkosten en betalen van de chauffeurs
De vergoeding van de autokosten kan het best worden bepaald aan het de hand van het aantal kilometers. De kosten van de tocht worden in principe van tevoren bekend gemaakt bij de aankondigingen van de tocht.
- Als een botenwagen is gebruikt: vastleggen van de botenwagen op zijn vaste plek
- Als een botenwagen is gebruikt: nummerplaat teruggeven aan eigenaar

Drijfpauze

8. Varen op het Wad

De meeste tochten op zoutwater in Noord Nederland vinden plaats op het Wad en dan met name het oostelijke Wad. Daarom is een apart hoofdstuk over zeekanoën op het Wad in deze gids op zijn plaats. Het gaat daarbij om informatie over de gebruikelijke tochten, de vertrekplekken, pauzeplekken, geulen, het tij, de stroming en de overige gebruikers van het Wad.

Tochtmogelijkheden

De volgende tochten zijn van west naar oost op het Wad mogelijk (tussen haakjes het niveau van de tocht):

- Den Helder/Huisduinen – Texel (Oude Schild) vv (C)
- Harlingen – Vlieland vv (D)
- Harlingen - Terschelling vv (D)
- Holwerd – Ameland vv (C)
- Holwerd – Terschelling vv (D)
- Lauwersoog – Terschelling vv (D)
- Lauwersoog – Ameland vv (C/D)
- Lauwersoog – Rondje Het Rif vv (C)
- Lauwersoog – Engelsmanplaat vv (B)
- Lauwersoog – Westpunt Schiermonnikoog vv (B)
- Lauwersoog – jachthaven Schiermonnikoog vv (B)
- Lauwersoog – veerhaven Schiermonnikoog vv (B)
- Lauwersoog – kwelder Schiermonnikoog vv (B)
- Lauwersoog – klein rondje Schiermonnikoog via 4^e slenk vv (C)
- Lauwersoog – oostpunt Schiermonnikoog vv (C)
- Lauwersoog – rondje Schiermonnikoog vv (D)
- Lauwersoog – Noordpolderzijk (C)
- Noordpolderzijk – oostpunt Schiermonnikoog vv (C)
- Noordpolderzijk – Simonszand vv (C)
- Noordpolderzijk – rondje Rottumerplaat vv (C)
- Eemshaven – Borkum (Dld) vv (C)
- Eemshaven – rondje Borkum vv (D)
- Eemshaven – Greetsiel (Dld) vv (C)
- Eemshaven – Delfzijk vv (C)
- Vierhuizen/Spijksterpompen – Borkum vv (C)
- Vierhuizen/Spijksterpompen – Greetsiel (Dld) vv (C)
- Vierhuizen/Spijksterpompen – Delfzijk vv (C)
- Delfzijk – Hondpaap vv (B)
- Delfzijk – Dollard vv (B)
- Termunterzijk – Dollard (B) / Nieuw Stanzijk vv (C)
- Termunterzijk – Ditzum (Dld) vv (B)
- Nieuwe Stanzijk – Dollard (B)

Natuurlijk zijn sommige tochten te combineren en er zijn vast nog tochten mogelijk die ik hier niet heb genoemd. Als je nog een aanvulling kunt geven op dit overzicht, houd ik me aanbevolen.

Naast deze tochten is er nog het brandingvaren aan de Noordzeekust en bij gunstige wind het IJsselmeer. Andere zoutwatertochten buiten het Wad in Nederland zijn de wateren in Zeeland.

Mogelijke zeetochten buiten Nederland zijn o.a. de Duitse Waddeneilanden in het verlengde van Borkum en de bijzondere eilandengroep van de Halligen tegen de grens met Denemarken. Een relatief gemakkelijk zoutwatergebied is de zuidelijke Oostzee onder het Deense Fünen. Voor de meer ervaren kajakers zijn de Oostzee ter hoogte van Finland, de oostkust van de Engeland en Schotland en de Kanaaleilanden geliefde kanogebieden.

Bijzonderheden per startpunt voor een tocht op de Waddenzee

Huisduinen: vertrekpunt ligt bij het parkeerterrein voor restaurant “Nogal Wiedes” tegen de dijk. Tegenover het restaurant is een klein strandje, waarvan het goed vertrekken is.

Slik bij havenpier Holwerd

Den Helder: Marinehaven bij de officiersmess, melden bij verkeerspost Den Helder. paspoort mee.

Strand Huisduinen

Holwerd: vertrek van het strandje ten oosten van de havenpier. Bij laag water is er kniediep slik en kun je beter vanaf de pier vertrekken, waarbij je wel moet uitkijken voor de basaltstenen. Voor de auto moet je parkeergeld betalen.

opstap tegenover de veerhaven

Lauwersoog: Dit is een veel gekozen vertrekpunt voor tochten op het oostelijke Wad. Er zijn verschillend vertrekmogelijkheden. Bij laag water kun je het beste vertrekken vanaf een steiger in de vissershaven, ondanks de hoge in/uit-stap. Tot ca 2 uur voor en na laagwater kun je terecht op de botenhelling

Strandje haven Lauwersoog

tegenover de veerboten aan de kop van de pier, bij het strandje in de hoek van de pier tegenover het restaurant Pierenend en bij het strandje ten oosten van de vissershaven. Bij laagwater kan ook op de kop van de pier uit/ingestapt worden, als je tussen de los liggende stenen door weet te laveren.

Noordpolderzijl bij laagwater

Noordpolderzijl: Bij laagwater is de haven zelfs voor kano's onbereikbaar en kun je alleen via een van de ijzeren trapjes tegen de kade in en uit het water. Het slik is te zacht om door heen te kunnen lopen. Als de slagboom open is, kunnen de auto's tot op het haventerrein rijden, maar moeten na het afladen geparkeerd worden op het parkeerterrein buiten de slagboom. Eventueel moet je vooraf afspraken maken over de slagboombediening.

Eemshaven: Tot voor kort was het strandje in de hoek van de westelijke havenpier een ideaal vertrekpunt, maar die is in verband met de uitbreiding van de Eemshaven voor onbepaalde tijd per auto onbereikbaar. Alternatieven zijn een strandje waar de dijk naar het noorden afbuigt (alleen met hoog water), de hoek van de dijk als deze weer naar het oosten afbuigt (1 km lopen over verharding onder aan de dijk om dat punt te bereiken) en Vierhuizen (zie hieronder).

Het voormalige strandje bij de Eemshaven

Vierhuizen (Spijksterpompen): Halverwege tussen de Eemshaven en Delfzijl ligt ten oosten van Vierhuizen een klein gemaal dat op de Eems spuit. De auto's kunnen in de nabijheid geparkeerd worden, maar als het hek naar het gemaal Spijksterpompen dicht is, moeten de boten een stukje gedragen worden tot over de dijk. Als het hek open is, kunnen de auto's tot op de dijk rijden. De tocht naar Borkum wordt er 8 km langer van dan bij vertrek vanaf de Eemshaven.

Delfzijl: Het strand is bij laagwater ongeschikt als vertrek/aankomstpunt vanwege het droogvallend slik voor het strand.

Termunterzijl: Vanuit de jachthaven naast het gemaal kan onder alle omstandigheden vanaf de drijvende steigers worden vertrokken. De route voor de haven is aan weerszijden gemarkeerd met stokken op een strekdam die met hoogwater onder water staat. Houd rekening met de soms sterke zijstroming.

Nieuwe Statenzijl

Nieuwe Statenzijl: Bij laag water moet aan de binnenzijde van de sluis in/uitgestapt worden. Let op de bedieningstijden van de sluis (weekend: 1 mrt-1 okt 9.00-18.00 uur, 1 okt-1 mrt op afroep). Overleg vooraf met de sluiswachter: 0597-521252.

Bij hoog water kun je ook in/uitstappen bij het privé-haventje voor de sluis. Het hek naar het haventje kan afgesloten zijn.

Geulen en het tij

Het Wad kent een vrij sterke getijwerking, waar je altijd rekening mee moet houden. De stroom kan zeker halverwege hoog- en laagwater sterk zijn en wisselt om de zes uur van richting (instromend/uitstromend). Kijk bij de planning van een tocht altijd naar de tijdstippen van hoog- en laagwater (www.getij.nl) en op een stroomatlas naar de stroomsterktes en –richting op de verschillende plekken en tijdstippen. Kijk op de zeekaart naar de waterdiepten. Bij laagwater vallen grote delen van het Wad droog of worden zo ondiep dat er amper te kanoën is. Bepaal bij op welke tijden je nog over ondiepe delen kunt waar je op je tocht langs wilt. Omdat het water aan weerszijden van de eilanden het Wad in- en uitstroomt, heb je altijd een of meer plekken waar de stromingen bij elkaar komen en waar het het ondiepst is (wantij).

Het tijdstip van laag- en hoogwater valt later naarmate je verder naar het oosten gaat.

Toegankelijkheid – bescherming

Het Wad is een natuurgebied en grote delen van de eilanden en het water zijn gedurende een deel van het jaar of soms permanent verboden gebied. Welke gebieden zijn verboden staat aangegeven op de zeekaarten; let daar op. Overtreding kan je niet alleen een boete opleveren, je verstoort ook daadwerkelijk de vogels en zeehonden die in die gebieden vertoeven. Bovendien dreigt voortdurend dat als er te veel verstoringen overtredingen zijn, het Wad voor een veel groter deel verboden gebied wordt, zoals nu al bijvoorbeeld voor grote stukken van het Duitse wad het geval is. **Dus: misdraag je niet en behoud het Wad als vaargebied voor iedereen!**

Wild kamperen is in Nederland verboden, dus ook op het Wad, de platen en de eilanden.

Voor het Wad zijn de zgn erecodes van kracht, waar iedereen op het Wad zich aan dient te houden. De erecodes zijn opgenomen in Bijlage 7.

Tijdens het zeekanoweekend in 2007 is een voordracht gehouden over navigatie op het Wad. De tekst - waarin alles te vinden is wat je moet weten voor het kanoën op het Wad - is te lezen en te downloaden op www.indat.nl/kanovaren onder de link “literatuur”.

9. Kanoverenigingen

Als je onbekend bent met de Waddenzee als kanovaargebied is het verstandig om voor je eerste tochten te kijken of je aansluiting kunt vinden bij een tocht van de noordelijke kanoverenigingen of van de NKB, de TKBN of Peddelpraat.

Daarnaast bestaat – tegen betaling - de mogelijkheid om onder begeleiding van een commerciële kano-instructeur een tocht op het Wad te bespreken. Voor Groningen ken ik alleen in Wirdum “Kanocentrum Wirdumerklap” van Klaas Hofman (<http://www.wirdumerklap.nl/>), die behalve tochten op het Wad ook een kanoschool heeft. In voor- en najaar wordt een zeekanokamp in Portugal gehouden.

In Lauwersoog zit “de Tsjolle” van Bert Glazenburg, Schildhoek 2, 9976 VW Lauwersoog, tel: +31 (0) 519 349299, e-mail: bglazenburg@wxs.nl, <http://www.detsjolle.nl> waar je tochten onder zijn begeleiding kunt bespreken.

In Noord Nederland zijn verschillende kanoverenigingen die ook zeekanotochten organiseren. In Groningen zijn dat de GKV in de stad Groningen de kanovereniging Winsum en in Friesland de kanovereniging Onder de Wadden in Franeker. Voor zover ik weet zitten ook bij de andere verenigingen wel zeekanoërs, maar bestaat daar geen volwaardige zeekano-afdeling. De onderstaande informatie is grotendeels van de websites van de betreffende vereniging gehaald.

Groninger Kano Vereniging GKV

De GKV (Groninger Kano Vereniging) heeft al een aantal jaren rond de tweehonderdvijftig leden en biedt een breed scala van activiteiten aan, op vlak-, groot- en wildwater, op zee en in het zwembad. De GKV heeft een modern verenigingsgebouw met kleedkamers en douches, kantine en dakterras. In de tuin kan worden gekampeerd.

Het verenigingsgebouw ligt aan de 'stille kant' van het Paterswoldsemeer, iets ten zuiden van Groningen en ten westen van Haren. Vanuit dit gebouw heeft de vereniging een 'natte' verbinding met het meer en tevens met het Noord-Willemskanaal.

Er worden vele tochten en cursussen georganiseerd. Een greep uit de activiteiten die jaarlijks door de GKV worden georganiseerd: (meerdaagse) tochten op vlakwater, op groot water, op zee en in wildwatergebieden, kanopolotoernooien in binnen- en buitenland, dia-avonden, cursussen en trainingen. Sinds najaar 2004 beschikt de GKV over een prachtig bassin, waarin behalve polotraining ook cursussen over o.a. kanotechniek en eskimoteren gegeven kunnen worden.

De GKV beschikt over een vloot van zo'n vijftig boten: vlakwaterkano's, zeekano's, wildwaterkano's, polokano's en open Canadezen, elke soort in diverse types. Deze boten staan ter beschikking van leden die geen eigen boot bezitten. Wie zelf een boot heeft, kan die opslaan in de loods van de GKV. De vereniging bezit twee botenwagens, waarmee de boten kunnen worden vervoerd voor tochten of polotoernooien op afgelegen plaatsen.

Maandelijks geeft de GKV het clubblad Boegbeeld uit, waarin tochten en andere activiteiten worden aangekondigd, tochtverslagen staan, allerlei artikelen worden geplaatst en tal van andere kanozaken de revue passeren. Er is een papieren en een digitale versie.

Adresgegevens: Hoornsedijk 4, Haren, Postbus 919, 9700 AX Groningen tel 050-5270030, website: www.groningenkv.nl, e-mail: info@groningenk.nl

De zeekanogroep (zkg) van de GKV

De GKV kent verschillende disciplines, waaronder het zeekanoën. Het lidmaatschap staat alleen open voor leden van de GKV en is gratis. Nieuwe leden worden toegelaten als aspirantleden. Pas nadat ze aan reddingsoefeningen en aan een IJsselmeertocht hebben deelgenomen kunnen ze worden toegelaten tot de tochten op zee. Nieuwe leden die al ervaring met zeekanoën hebben, kunnen eventueel direct aan de zoutwatertochten deelnemen, dit, naar het oordeel van de tochtleiders.

De ZKG stelt drie maal per jaar een vaarprogramma op: van maart – juli, juli-oktober en van november-maart. In de winterperiode worden eens in de drie weken alleen zoetwatertochten georganiseerd, gedurende de overige maanden is er elke 14 dagen een zoutwatertocht; in het algemeen op de Waddenzee.

Naast de tochten organiseert de zeekano commissie diverse andere activiteiten:

Elke dinsdagavond wordt er een trainingsrondje gevaren op het Paterwoldsemeer ten behoeve van de conditie. In het voorjaar is er een weekend met op zaterdag reddingsoefeningen op het Paterswoldsemeer en zondag aansluitend een tocht op het IJsselmeer. Dit weekend dient ook om te zien of nieuwe leden kunnen worden toegelaten tot de zeekanogroep. In juni/juli wordt meestal een zeekano weekend georganiseerd dat ook open staat voor niet-leden van de GKV. Op de zaterdagavonden van de weekends met reddingsoefeningen wordt meestal voorafgaand aan een lezing over een specifiek onderwerp voor nieuwe en aspirantleden een introductie gegeven over kano's, kleding, peddels en ander materiaal.

Andere activiteiten zijn navigatie (theorie en oefeningen op het Paterswoldsemeer), sleepoefeningen, kanotechniekcursus, brandingvaren, kentercursus, een tochtplanavond en avonden met lezingen en cursussen (over bijv. marifoongebruik, gebruik van zeekaarten, tochtvoorbereiding, ehbo, zeestromingen, profondervindelijk vergelijken van verschillende merken en typen boten en peddels, e.d.) en een dia/foto/filmavond. Sommige activiteiten vinden elk jaar plaats, andere wanneer er voldoende interesse voor is.

De tochten worden geleid door ervaren tochtleiders van de zeekanogroep. Of je met een tocht mee kunt, wordt bepaald door de groep waar in je bent ingedeeld. De zeekanogroep leidt zelf tochtleiders op, waarbij aspiranttochtleiders onder leiding van een tochtleider tochten voorbereiden en leiden om zo ervaring op te doen. De tochtleiders bepalen gezamenlijk wanneer een aspiranttochtleider tochtleider kan worden.

Kanovereniging Winsum KVV

De vereniging telt ca 50 leden. Het clubgebouw ligt rechtstreeks aan het Winsumerdiep. De vereniging beschikt over eigen loods met kantine en sanitaire voorzieningen, waaronder ook een douche, aan de Schouwerzijlsterweg nummer 9 te Winsum. Hier worden zowel privé- als verenigingsboten gestald.

Van april tot in oktober is er op de dinsdag vanaf 19:00 uur een vaste avond. De echte bikkels gaan de hele winter door met varen, zolang het ijs op de vaart hen niet tegenhoudt. Dit meestal één per 14 dagen op de zaterdagochtend.

De KVV organiseert ieder voorjaar een beginnerscursus waar iedereen die de zwemkunst eigen is aan mee mag doen. Deze cursus valt meestal deels in april en deels in de maand mei. Zij bestaat uit vijf vaaravonden, waaronder tenminste één avond in het zwembad te Winsum, om vertrouwd te raken met het omslaan van de kayak, het goed uit de boot komen en een juist en veilig gebruik van spatzeil. Buiten het zomerseizoen wordt er in de winter o.a. ook een 5-daagse zwembadcursus gegeven. Hier worden dan voornamelijk bijzondere technieken getraind, ter

voorkomen van het omslaan, maar ook voor het goed en veilig uit kunnen voeren van reddingen op groot open water. Ook wordt er in de winterperiode vaak tijd gevonden voor een navigatiecursus voor zeevaarders.

De kanovereniging “Onder de Wadden”

De vereniging telt meer dan 100 leden.

De evenementencommissie organiseert de jaarlijkse kano-evenementen. Dat betreft het organiseren van dagtochten, kanokampeerweekenden en een kano-weektocht, de "Friesland Gigant". Ook het brandingvaren op de Noordzee, het nachtvaaren en het zeekanovaaren worden zo mogelijk op de kalender gezet. De buitenactiviteiten worden voornamelijk gehouden in de maanden april t/m oktober.

De vereniging heeft twee trailers, waardoor het mogelijk is ongeveer 20 kano's te vervoeren. Verder beschikt de vereniging over 10 eigen kano's met toebehoren. Deze kano's kunnen gedurende de verenigingsactiviteiten door de leden worden gehuurd.

Het verenigingsgebouw "De Meerton" staat op het voormalige campingterrein aan de J.Stapertlaan nr.14 te Franeker aan het Van Harinxmakanaal. "De Meerton" beschikt over een opslagruimte voor 120 kano's. Tegen een redelijk tarief kunnen de leden hier hun kano's stallen. Ook is er een instructieruimte + kleedaccommodatie, voor een groot aantal personen. Verder is er een werkplaats voor het repareren van je kano.

De trainingen worden verzorgd door gediplomeerde instructeurs. Op een vaste avond in de week worden beginners en gevorderden wegwijs gemaakt in het beoefenen van de kanosport. De training is opgedeeld in de volgende drie niveaus: Beginners, Gevorderden, Zeekanovaarders. Ter afsluiting van deze trainingen bestaat de mogelijkheid om een kano-brevet te halen voor zowel beginners, gevorderden als zeekanovaarders volgens de normen van de NKB.

Voor de ervaren kanovaarders, die voldoende technieken beheersen, bestaat de mogelijkheid om zich te trainen in het zeekanoën.

De zeekanostraining bevat de onderdelen: peddelsteuntechnieken, reddingstechnieken, navigeren, veiligheid, zeetochten, vaarregelement, EHBO en navigatie. Gedurende de winterperiode organiseert de vereniging in de periode januari tot april een kano-instructiecursus in het Franeker zwembad.

10. Adressen, telefoonnummers, links, nadere literatuur, e.d.

Internet

- Berichten aan zeevarenden: http://www.hydro.nl/pgs/nl/baz_main_nl_pdf.htm
- Seakayaker.nl: <http://www.seakayaker.nl/HTM/Literature/index.htm>
- Voorspellingen hoog- en laagwater Nederlandse kust: www.getij.nl
- Diverse watergegevens zoals golfhoogtes, stroming, temperatuur, e.d.: www.actuelewaterdata.nl/
- Uitgebreide informatie over het Wad: <http://www.waddenzee.nl/>,
- http://www.waddenzee.nl/Het_Weer.10.0.html met vele links over het weer in Noord-Nederland
- Verborgen op de site www.waddenzee.nl zit een bestand met een overzicht van de informatiebronnen over het Wad wat betreft de kustwachtposten, het weer, waterhoogtes, e.d. Alleen via Google te vinden als je zoekt met "Waddenzee.nl meteorologie"
- Bronnen informatie weer, waterhoogtes e.d. op het Wad: http://www.waddenzee.nl/fileadmin/content/Dossiers/Toerisme/pdf/Bijlage_AB_-_Informatiebronnen_weers- en_windverwachting_waterstanden.pdf
- algemene informatie over kanoën in Noord Nederland, inclusief het Wad: <http://www.indat.nl/kanovaren>
- Algemene informatie over kanoën in Noord Nederland <http://www.kanoweb.nl/>
- Informatie over de GKV en de zeekanogroep van de GKV: <http://www.gkv.dds.nl>
- Informatie over de kanovereniging Onder de Wadden: <http://www.onderdewadden.nl/>
- Informatie over NKB: www.nkb.nl, opleidingen: www.nkbopleidingen.nl
- Informatie over de TKBN: <http://www.tkbn.nl>, opleidingen: www.tkbn.nl/Opleidingen/2007-Programma-main.htm
- Informatie over Peddelpraat: www.peddelpraat.nl

Literatuur en internetsite m.b.t. kano's en kanovaren op zee

Veel informatie is op internet te vinden, maar dat maakt instructie- en naslagboeken nog niet overbodig. De lijst hieronder is wat ik in mijn directe omgeving heb gevonden aan Nederlandstalige literatuur. Daarnaast is er een keur aan buitenlandse boeken over zeekanoën.

Nederlandstalige boeken (van recent naar oud gerangschikt)

Over kano's:

De cursusklassers voor zeevaardigheid van de NKB, TKBN en Peddelpraat zijn via de desbetreffende organisaties te verkrijgen.

TKNB – Praktische kennis voor zeekajakvaren in Nederland (TKBN isbn 978-90-78247-07-4, 2008), zie "shop" op de website van de TKBN

TKBN - Basistechnieken voor (zee) kajakvaarders (TKBN isbn: 987-90-78247-01-2) zie "shop" op de website van de TKBN

Johan Loots – Zee Kajakken, essentiële informatie over uitrusting en technieken (2002, Veldman Uitgevers, isbn 90 5920 053 5) , uitverkocht, soms bij de Slegte of in de ramsj.

Jan Eggens – Kanovaren, bootkeuze . peddels . vaartechniek . kanokamperen . hulpmateriaal . veiligheid . VVV/ANWB-routes (Hollandia, isbn 90-6410-104-3, 2000)

Elko Knobbe – Kanovaren op ruim water (Hollandia isbn:90 6410 100 0, 1991), uitverkocht, soms bij de Slegte

Piet Guijt en Jan Eggens – Brandingvaren met kajaks (Hollandia, isbn 90-6410-096-9, 1990)

Derek Huchinson – Zeekanovaren (Kosmos isbn:90 215 9370x, 1987), uitverkocht, soms bij de Slegte

Over navigatie en marifonie:

Toni Rietveld en Adelbert van Groeningen – Kustnavigatie, Handboek voor instructie en praktijk (Hollandia, isbn 90-6410-320-8, 1997)

Richard Vooren – Leidraad voor marifonie (Het Goede boek, isbn 90-240-0668-6, 1995)

Internet:

<http://www.zeekajak.info/>

<http://www.seakayaker.nl/HTM/Literature/index.htm>

eigen literatuur: gratis te downloaden via <http://www.indat.nl/kanovaren/literatuur.html>

- <http://www.indat.nl/kanovaren/witlicht.pdf> over het goedkoop maken van een rondschijschijnend witlicht voor in het donker.
- <http://www.indat.nl/kanovaren/slepen.pdf> over hoe je moet slepen en een sleepkabel kunt maken.
- <http://www.indat.nl/kanovaren/techniek-1.pdf> t/m ...-11.pdf: 11 delen masterclasscursus kanotechniek.
- <http://www.indat.nl/kanovaren/Navigatie-wad.pdf> over het navigeren op het Wad, het gebruik van hulpmiddelen, zoals waterkaarten, boeien, kompas, GPS, stromingen, eb en vloed, e.d.

Het weer

Voor een overzicht van bronnen voor weersvoorspellingen en metingen zie bijlage 1

Marifoon

Marifoon verbinding met kustwacht Schiermonnikoog: kanaal 5 elk half uur na het even uur (dus 0.30, 2.30, 4.30, enz uur) het actuele weerbericht voor het Wad

Marifoonkanaal Brandaris: 2, Ameland/ Schiermonnikoog: 5, Borkum: 18, Eemshaven: 1, Delfzijl: 3, Emden: 21, zie voor weerberichten zie bijlage 3

Teletekst

Nos Teletekst p 702/704, 710, weerbericht en waarschuwingen scheepvaart

NOS-Teletekst p. 724: Belangrijke Berichten aan Zeevarenden Met opgave van verlegde tonnen in de Waddenzee, geplaatste meetpalen, schietoefeningen, enz.

Telefoon/mobiel

Actuele weerssituatie tel: 0900—4008003 (optie 3)

Kustwacht Schiermonnikoog: 05195 – 31247

Voor het openen van de slagboom Noordpolderzijl: de heer Schoonveld, van het Waterschap Noorderzijlvest. tel 06-20615951

Sluiswachter Sluis Nieuwe Statenzijl (weekend: 1 mrt-1 okt 9.00-18.00 uur, 1 okt-1 mrt op afroep) 0597-521252

11. Bijlagen

Bijlage 1. Checklist materiaal en uitrusting

(* een of meer exemplaren per groep, eventueel via tochtleider)

Zeker meenemen:	Eventueel meenemen	
Zeekano	GPS*	
Spatzeil	Tochtformulier	
Zwemvest	Neusklem	
Peddel	Pomp	
Anorak / water/winddichte jack	Fluit	
Sleeplijn*	Mes	
Kompas	Handschoenen	
Zeekaarten, getijgegevens*	Reparatieset*	
Vuurpijlen*	Verlichting (wit rondschilderend licht)	
Geld	Zkg-plotter of handkompas	
Kanoschoenen	Tarp / beschutting	
Spons	Paspoort/ identiteitskaart	
Eten en (warm!) drinken	Zonnebrand / bescherming tegen de zon	
Spons		
Reservekleding		
Wind- en regendichte kleding voor tijdens pauzes		
Pet, muts		
Handdoek		
Reservepeddel*		
Ehbo-set*		
Mobieltje*		
Reparatietape*		
Neopreen (tenzij het warm weer is) of		
Droogpak (als het water <math>< 10^{\circ}\text{C}</math> komt, in de winter)		
Marifoon*		Kanohelm (verplicht bij brandingvaren)
Overlevingszak*		

Bijlage 1. Weerberichten via internet, telefoon en marifoon

Internet:

Weerbericht Schier: www.weeronline.nl/Nederland/Schiermonnikoog.htm

Weer algemeen: www.knmi.nl

Weersverwachting www.knmi.nl/waarschuwingen_en_verwachtingen/index.html

Actuele weer: www.knmi.nl/actueel/, www.actuelewaterdata.nl/, www.weerkamer.nl/

Uitzendtijden weerberichten verkeersposten

Delfzijl	Havencoördinatiecentrum	Kan 14	10 min na elk even uur
Schiermonnikoog	Zeeverkeerspost	Kan 05	30 min na elk even uur
Terschelling	Verkeerscentrale Brandaris	Kan 02	30 min na elk oneven uur
Den Helder	Verkeerscentrale	Kan 12	5 min na elk uur

Lelystad	Centrale meldpost IJsselmeer	Kan 01	15 min na elk uur
Ouddorp	Zeeverkeerspost	Kan 25	30 min na elk uur
Scheveningen	Verkeerscentrale	tel: 070- 3527788	
Wemeldinge	Verkeerscentrale	Kan 68	15 min na elk uur
Vlissingen	Verkeerscentrale	Kan 14	50 min na elk uur
Stormwaarschuwingen		Kan 16	Elk uur herhaald

Overzicht tijdstippen weerberichten via radiostations en marifoon

NZT	Station	Frequentie	Marifoon
00.05	Norddeutscher Rundfunk	702/972	
01.05	Deutschlandfunk	177/1269/6005	
01.45	BBC	198	
06.40	Deutschlandfunk	177/1269/6005	
07.45	Duitse Kuststations		01,24,27,28,86
08.05	Nederlandse Kustwacht		23/83
08.30	Norddeutscher Rundfunk	702/972	
09.45	Duitse Kuststations		01/24/27/28/86
10.10	Thames Coastguard		10/73
10.20	Oostende Radio	2761/27	
10.30	Radio Bremen (zaterdag t/m zondag)	936/6190	
11.05	Deutschlandfunk	177/1269/6005	
11.40	Nederlandse Kustwacht	3673	
12.45	Duitse Kuststations		01/24/27/28/86
13.01	BBC	198	
13.05	Nederlandse Kustwacht		23/83
13.55	Deutsche Welle	6075/9545	
16.45	Duitse Kuststations		01/24/27/28/86
18.54	BBC	198	
19.05	Nederlandse Kustwacht		23/83
19.20	Oostende Radio	2761	27
19.45	Duitse Kuststations		01/24/27/28/86
21.05	Deutschlandfunk	177/1269/6005	
22.05	Norddeutscher Rundfunk	702/972	
22.10	Thames Coastguard		10/73
23.00	Radio Bremen	936	
23.05	Dover Coastguard		10/73
23.05	Nederlandse Kustwacht		23/83

Bijlage 2. Alarmeringen en meldingen

Alarmeringen en meldingen	Telefoon	Marifoon
Alarmnummer Nederlandse Kustwacht (Alarmeringen)	0900-0111	16/ 67/ 23/ 83
Verkeerscentrale Brandaris	0562-442341	02
Verkeerscentrale IJmuiden		7/ 61
Verkeerscentrale Den helder		62
Verkeerscentrale Vlissingen		14/ 64
Verkeerscentrale Hoek v Holland (roep: Maasmond)		03
Centrale meldpost Waddenzee (Terschelling)	0562-443100	04
Centrale meldpost IJsselmeer		01

Zeeverkeerspost Schiermonnikoog	0519-531247	05
Zeeverkeerspost Ouddorp		25
Eemshaven (Radar)		1
Zeeverkeerspost Eierland (alleen bij daglicht)	0222-316270	05
Kustwachtpost Egmond aan Zee	0725-061357	
Kustwachtpost Vlieland	0562-451326	
Havenkantoor Den Helder	0223-652770	12
Havendienst Delfzijl		14
Borkum (Radar)		18
Oostersluis Groningen		20

Bijlage 3. Gevoelstemperatuur bij verschillende windsterkte en temperatuur

Windsterkte Beaufort	Wind- snelheid (m/s)	Gevoelstemperatuur (°C)																			
		8	6	4	2	0	-2	-4	-6	-8	-10	-12	-14	-16	-18	-20	-22	-24	-26	-28	-30
0	0	8	6	4	2	0	-2	-4	-6	-8	-10	-12	-14	-16	-18	-20	-22	-24	-26	-28	-30
2	2	7	5	3	1	-1	-3	-5	-7	-9	-11	-13	-15	-17	-19	-21	-23	-25	-27	-30	-32
3	4	3	1	-2	-4	-7	-9	-11	-14	-16	-19	-21	-23	-26	-28	-31	-33	-35	-38	-40	-43
4	6	0	-2	-5	-8	-10	-13	-16	-18	-21	-23	-26	-29	-31	-34	-37	-39	-42	-45	-47	-50
5	8	-2	-5	-7	-10	-13	-16	-19	-21	-24	-27	-30	-33	-35	-38	-41	-44	-47	-49	-52	-55
5	10	-3	-6	-9	-12	-15	-18	-21	-24	-27	-30	-33	-35	-38	-41	-44	-47	-50	-53	-56	-59
6	12	-5	-8	-11	-14	-17	-20	-23	-26	-29	-32	-35	-38	-41	-44	-47	-50	-53	-56	-59	-62
7	14	-5	-9	-12	-15	-18	-21	-24	-27	-30	-33	-36	-39	-42	-45	-48	-52	-55	-58	-61	-64
7	16	-6	-9	-12	-15	-19	-22	-25	-28	-31	-34	-37	-40	-44	-47	-50	-53	-56	-59	-62	-66
8	18	-7	-10	-13	-16	-19	-22	-26	-29	-32	-35	-38	-41	-45	-48	-51	-54	-57	-60	-64	-67
8	20	-7	-10	-13	-16	-20	-23	-26	-29	-32	-36	-39	-42	-45	-48	-52	-55	-58	-61	-64	-68
9	22	-7	-10	-14	-17	-20	-23	-26	-30	-33	-36	-39	-42	-46	-49	-52	-55	-58	-62	-65	-68
9	24	-7	-10	-14	-17	-20	-23	-27	-30	-33	-36	-39	-43	-46	-49	-52	-55	-59	-62	-65	-68
10	26	-7	-10	-14	-17	-20	-23	-27	-30	-33	-36	-39	-43	-46	-49	-52	-55	-59	-62	-65	-68

Bijlage 4. Tijdverschillen hoogwater met Delfzijl en Lauwersoog

Tijdverschillen Hoogwater	met Delfzijl			met Lauwersoog		
	uur	minuten	vroeger/later	uur	minuten	vroeger/later
Borkum (Sudstrand)	1	10	vroeger		36	Later
Bremerhaven	1	40	later	1	6	Later
Brunsbüttelkoog	2	30	later	4	16	Later
Cuxhaven	1	20	later	3	6	Later
Delfzijl	0	0	-	1	46	Later
Den Helder	4	30	vroeger	2	44	Vroeger
Eemshaven		40	vroeger	1	6	Later
Emden		35	later	2	21	Later
Harlingen	2	10	vroeger		24	Vroeger
Helgoland		15	later	2	1	Later
Herbrum	1	25	later	3	11	Later
Lauwersoog	1	46	vroeger	0	0	-
Leer	1	10	later	2	56	Later
Nieuwe Statenzijl		50	later	2	36	Later
Noordpolderzijl	1	0	vroeger		46	Later
Norddeich Hafen		20	vroeger	1	26	Later
Nordeney Haven		25	vroeger	1	21	Later
Rottumeroog	1	15	vroeger		31	Later
Schiermonnikoog West	1	45	vroeger		1	vroeger
Termunterzijl		15	later	2	1	later
Terschelling West	2	40	vroeger		54	vroeger
Greetsiel		10	vroeger	1	36	later

Bijlage 5. De Erecode voor gebruik van het Wad: “Wad ik heb je lief”

Onderstaande tekst is de officiële tekst van de Erecode "Wad ik heb je lief" zoals die door een groot aantal organisaties, waaronder de NKB, de TKBN en Peddelpraat, in juni 2003 is ondertekend.

Met ingang van de editie 2006 wordt onderstaande Erecode ook op het binnenblad van de Hydrografische kaarten 1811 en 1812, Waddenzee Westblad en Oostblad, vermeld.

Erecode voor Wadliefhebbers

Wat je lief hebt, daar ga je vanzelf voorzichtig mee om. Juist wanneer je je vrij voelt. Wij weten dat u van het Wad geniet als een unieke wildernis, die eisen stelt aan uw kennis en kunde en die u graag wilt beschermen. Dat gevoel willen we niet onnodig inperken. We vertrouwen op uw eigen inzicht. Vandaar deze Erecode.

Vogels

1. Ga pas van boord als foeragerende vogels zijn verdwenen. Zorg dat u bij opkomend water weer op tijd terug bent, zonder de vogels te verstoren.
2. Blijf als groep(je) dicht bij elkaar en waaier niet uit.
3. Als de eerste vogels opvliegen, komt u te dichtbij.
4. Houd extra afstand tot grotere vogels, zoals wulp en lepelaar.

5. Houd afstand tot broedende vogels en vogels met jongen.
6. Vaar niet dicht langs hoogwatervluchtplaatsen.
7. Ga er niet ankeren.
8. Loop rond hoogwater niet naar groepen vogels toe.

Zeehonden

9. Blijf uit de buurt van rustende zeehonden.
10. Loop er zeker nooit naar toe.
11. Zodra één zeehond zijn kop opsteekt, komt u te dicht bij de groep.
12. Vaar niet dicht langs steile oevers waar zeehonden rusten.
13. Ga hier niet in de buurt ankeren of droogvallen

Wat vanzelf spreekt

14. Houd uw hond aangeliend.
15. Niet aan het schip werken met verf, olie, diesel, oplosmiddelen...
16. Geen harde muziek, luide radio of marifoon.
17. Niet met onnodig motorgeweld proberen los te komen.
18. Vaar zonder hoge hekgolven.
19. Gebruik geen onnodige felle verlichting.
20. Gooi geen afval overboord.
21. Niet vliegeren

Tot slot

- Goed zeemanschap gaat boven alles.
- Vaar met een actuele hydrografische kaart.
- Mijd de gebieden die gesloten zijn op grond van artikel 17 en andere regelgeving.
- De schipper is en blijft verantwoordelijk voor het gedrag van zijn opvarenden.
- Bij een wandeling op het Wad geldt de Provinciale Wadloopverordening (1996). Passeer dus geen geulen dieper dan kniehoogte, dat is gevaarlijk. Groepen groter dan 7 personen mogen niet verder van hun boot gaan dan 500 meter (artikel 5e).
- Val niet te lang achter elkaar op dezelfde plaats droog: maximaal twee tot drie

Wettelijk kader

De gedragscode valt binnen het volgende wettelijk kader:

- Binnenvaart Politierglement (Rijkswaterstaat directie Noord: 058-23 444 02);
- Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied (Overleg Orgaan Waddeneilanden: 0222-362 128; Vereniging van Waddenzeegemeenten: 0596-639 306)
- Provinciale Wadloopverordening (Secretariaat Stuurgroep Waddenprovincies: 058-292 58 26)
- Natuurbeschermingswet (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij directie Noord: 050-599 2300)
- Provinciale Milieuverordening (Provinciale afdeling Toezicht Milieu van: Fryslân 058-202 56 69, Groningen 050-316 47 66, Noord-Holland 023-51 43 509)

Organisaties die de Erecode onderschrijven:

Vereniging Wadvaarders, Vereniging voor Beroepschartervaart (BBZ), Vereniging Bruine Zeilvaart Harlingen (VBZH), Nederlandse Kanobond (NKB), Toeristische Kano Bond Nederland (TKBN), Peddelpraat, Noord Nederlandse Watersport Bond (NNWB), Koninklijk

Nederlands Watersport Verbond (KNWV), Algemene Nederlandse Wielrijders Bond (ANWB), HISWA, Waddenvereniging, Stichting Wadloopcentrum Pieterburen, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij directie Noord, Overlegorgaan Waddeneilanden (OOW), Vereniging van Waddenzeegemeenten (VvW) en Stuurgroep Waddenprovincies.

Voor vragen kunt u contact opnemen met het secretariaat van de Stuurgroep Waddenprovincies, postbus 20120, 8900 HM Leeuwarden, telefoon 058 - 292 58 26, e-mail: waddswp@fryslan.nl